

Přidalová, Jana

Překlad Macbetha z konce 18. století (H. Kukla)

Theatralia. 2010, vol. 13, iss. 2, pp. 94-106

ISSN 1803-845X (print); ISSN 2336-4548 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115586>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jana Přidalová / Překlad *Macbetha* z konce 18. století (H. Kukla)

Shakespearova tragédie *Macbeth* (*The Tragedie of Macbeth*) byla spolu s *Kupcem benátským* prvním dílem, které mělo českému publiku přiblížit dramaticko umění. *Macbeth* tak stál u zrodu českých překladů, které nicméně nevycházely z originálu, ale z německých převodů. Recepce Shakespearova díla v českých zemích probíhala v několika formách. Publikum se mohlo setkat s dramaty díky německým prozaickým překladům, jež vznikly pro první pražské veřejné scény. Významně také ovlivnila vývoj literárních překladů Shakespeara vlastenecká divadla podporující představení v českém jazyce.

První pokus o převod tragédie do českého jazyka má podobu krátké povídky. Poté navázal K. H. Thám prvním českým zpracováním hry dle německé předlohy F. J. Fischera, jež vyšlo tiskem roku 1786. *Macbeth* byl dále překládán a upravován, o jeho úspěšnosti svědčí několik zmínek – v období nejstarších českých překladů Shakespeara patřil *Macbeth* k trojici nejpoblíbenějších. Přítomná studie se věnuje právě nejstarším českým převodům Shakespearovy „nanejvýš oblíbené“ tragédie. Thámovo zpracování z roku 1786 zde slouží jako zdrojový text, jež v následujícím rozboru srovnáme s překladem vycházejícím z Tháma – rukopisem datovaným do období 1790–1810. Autorství rukopisu není známo. Pokusíme se prozkoumat tento překlad z pozdního 18. století a zjistit jeho zdroje, které tušíme v německých a českých překladech tragédie. K dispozici jsou následující verze *Macbetha* (tři německé a jedna česká), které přiblíží možné zdroje, z nichž neznámý překladatel pravděpodobně vycházel:

Christoph Martin Wieland, 1762–66

Franz Joseph Fischer, 1777 (založen na Wielandově verzi a dalších zdrojích, byl uveden na scény v Praze, Drážďanech a Lipsku)

Johann Joachim Eschenburg, 1775–77

Karel Hynek Thám, 1786

Vrátíme-li se k vůbec prvnímu českému zpracování Shakespearovy hry, objevuje se již v roce 1782 zmíněný spisek s názvem *Makbet – Vůdce Šottského Vojska. / Z německé komedie v Češtinu přeložený; / V pěti Dílech a osmnácte smutných Představeních vyobrazený*. Tato povídka vyšla spolu s převyprávěním *Kupce benátského (Kupec z Wenedyku, nebo Lásky a Přátelstvo. Z německé Komedy na Česko přeložený)* v Jindřichově Hradci u I. V. Hilgartnera – záměrem zde bylo zpřístupnit dramatikovo umění také širší veřejnosti. Čtenáři tak měli možnost seznámit se s příběhem, který zatím nemohli znát z prostředí městských divadel. Jde-li o předlohu, přiklání se Lisický k domněnce, že anonymní autor povídek vychází z německého překladu F. J. Fischera. Odmítá totiž možnost, že by předlohou byl originál, a argumentuje strohým „anglicky snad z nich nikdo neuměl“ (Lisický 1916: 489). Podobně v antologii českých překladů Shakespeara Drábek uvádí, že jindřichohradecký anonym vyšel z německé dramatické předlohy v úpravě F. J. Fischera (Drábek 2010: 91).

Franz Josef Fischer, herec a režisér, uvedl německy v divadle v Kotcích *Macbetha*, jež prosazoval také do dramaturgie svého pozdějšího působiště – výmarského divadla. Před odchodem do Výmaru se však zabýval úpravami Shakespeara pro divadla pražská. Roku 1777 vyšla jeho úprava tiskem: *Macbeth. Ein Trauerspiel in fünf Aufzügen von Shakespear. Fürs hiesige Theater adaptirt und herausgegeben von F. J. Fischer*. Tato verze se o rok později objeví i v pražském souborném vydání Fischerových překladů nazvaném *Schauspiele von Shakespear fürs Prager Theater adaptirt von Franz Joseph Fischer* – tuto úpravu Otokar Fischer neváhal nazvat „chatrnou“ a období těchto počátků pokládá za „zubožení a znetvoření Shakespeara“ (Fischer 1916: 98). Müller nabízí smírlivější pohled, když Fischerovy zásahy ospravedlňuje jeho zanícením a „dojemným entusiasmem“, podpořeným navíc dobovým krasocitem, díky němuž byl snad Fischer „donucen“ zasáhnout do díla svého obdivovaného Shakespeara.

První český překlad *Macbetha*, jenž následoval čtyři roky po vydání hilgartnerovské povídky, vznikl přičiněním K. H. Tháma – jeho *Makbet, Truchlohra v pěti jednáních, / od Šakespearu / V Češtinu uvedená / od Karla Hynka Tháma* zřejmě rovněž vychází z Fischerovy předlohy, ani Thám tedy nepřekládal z anglického originálu. Předlohou mu byl text určený k divadelní inscenaci, opět s německými kořeny (mezi lety 1772 a 1800 byla tato Shakespearova hra přeložena do němčiny osmkrát). Z předmluvy se dovídáme, že „tuto smutnohru složil Šakespear Engličan v řeči Englické, an v skládání činoher smutných rekovných nadevšecky skladatele vynikl, a je převýšil, nesmrtdlnou sobě u potomstva způsobiv slávu; pak byvši tato smutnohra od mnohých z Englického v Němčinu přeložena, též na Německá se uváděla divadla; nyní i v Češtině

na světlo vychází. “Otokar Fischer uvažoval dokonce o úplné Thámově závislosti na předloze F. J. Fischera. Ve svém pojednání „Makbet v Čechách“ nabízí následující interpretaci: podle něj Thám z Fischera vycházel, nečerpal však z jediného textového zdroje a vedle tištěné verze mohl přihlédnout také k rukopisu jevištního záznamu. O. Fischer svou domněnku dokládá citací chyb, jichž se Thám dopustil a jež jsou „nejsnáze vysvětlitelné z přehlédnutí při četbě špatné kopie“ (Fischer 1947: 2).

Následující část práce se věnuje srovnání a rozboru nejstarších překladů *Macbetha* s verzí, jejíž datace je nejasná, stejně jako zůstává nejasná interpretace signatury odkazující na zpracování překladu „H. Kuklou“. Rukopis překladu uvádí název *Makbet / dle Šekspira zčeštěná / truchlohra v 5ti jednáních H. Kuklou*. Datace textu není přesně určena (1790–1810) a místo jména se na titulním listu objevují iniciály překladatele: H. Kukla. Překlad je uložen v archivu Národního muzea v Praze a v rukopise chybí dva listy (strany 41–44), sedmá scéna čtvrtého jednání – dialog mezi Malcolmem a Macduffem – není k dispozici.

Kuklův text se objevil v období, kdy existovalo několik německých a jeden český překlad Shakespearovy hry, které jsou pro pochopení recepce Shakespearova díla v českém prostředí klíčové. Svou roli jistě sehrálo i převyprávění z roku 1782, jež bylo – ačkoli ve formě povídky – členěno na dějství a výstupy. Všechny analyzované překlady jsou prozaické a rezignují na věrné přebásnění původního blankversu.

Srovnáme-li nyní Kuklův text s Thámovým zpracováním z roku 1786, již v úvodním seznamu osob zjistíme značné rozdíly. Thámův překlad vychází ze zpracování F. J. Fischera, jež se zase řídí překladem Wielandovým. Fischerova úprava však narozdíl od Wielanda zcela vynechává krále Duncana, chybí rovněž následující postavy: Lennox, Rosse, Angus, Fleanc, Siward i mladý Siward, Lady Macduff, stařec, vrahové a další. Ve Fischerově překladu se ale navíc objevuje postava Kurana a Seytona. Tyto změny Thám kopíruje – seznam osob je zcela identický s Fischerovým podáním. Oproti tomu se Kuklův rukopis vrací opět k osobám Wielandova textu – znovu se zde objevuje postava krále Duncana, Rosseho, Lenoxe, Anguse, Fleance, obou Siwardů i Lady Macduff a jejího syna. Kuklova nejvýraznější úprava se objeví v devátém výstupu druhého jednání, kdy je v rukopise škrtnuta postava Lenoxe a je nahrazena Angusem. Dle Shakespearova originálu se zde jedná o scénu před zámkem a promluvu starce s Rossem:

Kukla (2.9)

Lenox a starý muž Angus a starec přijdou.

Starý muž STAREC Sedmdesat let pamatují, a v tomto dlouhém čase divné i strašlivé věci jsem přečkal [...]

Kuklův škrť je o to zajímavější, že ve Wielandově verzi této scény Lenox zůstává (Thám tento i následující výstup zcela vynechává). Rukopis tak nabízí třetí postavu této promluvy.

Po prvním přehlédnutí rukopisu můžeme říci, že Kuklův text vychází z Thámovy verze *Macbetha*, přepisuje z něj jednotlivé části, přidává však také nové, v nichž následuje další zdroj, německý překlad zhotovený Christophem Martinem Wielandem, a v některých pasážích používá jako předlohu také text Johanna Joachima Eschenburga.

Důležitým momentem tohoto zdánlivě mechanického přepisu Thámova překladu jsou Kuklovy opravy, na něž upozornil již kritik Otokar Fischer. Lady Macbeth čte v páté scéně prvního jednání manželův dopis a měla by poté správně oslovovat nepřítomného Macbetha. Thám však tuto část překládá chybně a promluva se vztahuje k samotné Lady Macbeth. Kuklův rukopis, stejně jako úprava F. J. Fischera, ponechává smysl správný:

Thám (1.5)

LÁDY (*čtouc*) Ty nejsy cti žádosti prázdna; chtěla bys ráda býti velikou, a ne však skrže zlé prostředky [...]
chtěla bys ráda bezprávně vyhrati,
a předce však ne ošemetně hráti; nepřaješ,
by to nevykonáno ostalo,
ale sama to vykonati se ostýcháš.

Kukla (1.6)

LADY Ty nejsi ctižádosti prázdny; rád bys velký býti chtěl [...]
rád bys bezprávně vyhrál,
a předc nechceš ošemetně hráti, nepřaješ,
by to nevykonáno ostalo,
ale sám to vykonati se ostýcháš.

Kukla se zde poprvé obrací ke správné verzi tentokrát Eschenburgova překladu. Eschenburg totiž uvádí:

Eschenburg (1.6)

LADY Leg es an dein Herz, und lebe wohl.“ - -
Clamis bist du schon und Cawdor;

und sollst noch werden, was dir verheizen ist.
 - - Nur fürcht ich deine Gemüthsart;
 sie ist zu voll von der Milch menschlicher Cüte,
 um den nächsten Weg einzuschlagen.

Kukla (1.6)

LADY Přiviň to k srdci a dobře se měj. --
 Klámis jsi, a Kavdor -
 a tím býti máš, co ti slíbeno jest.
 Však předce se za tvou měkou povahu bojím,
 jest příliš plná lidské dobroty,
 by na nejbližší cestu nastoupitit měla.

Pokud jde o řazení scén, vychází Kuklův text zjevně z Wielandova zpracování a blíží se tak více originálu. (V rukopise Kukly je ponechána scéna Anguse se starcem a vražda Banka i Lady Macduff se synem.) Srovnáme-li Thámův a Kuklův překlad z hlediska dějového, musíme se zmínit o několika hlavních rozdílech, které poukazují na dvě různé předlohy, jichž se oba překladatelé drželi.

Prvním z rozdílů je scéna zavraždění Banka a Lady Macduff a jejího syna. Oba výstupy se objevují v Kuklově zpracování, stejně jako ve Wielandově. Thám naopak scény i postavy zcela opomíjí, což umožňuje předpokládat, že vycházel z předlohy Fischerovy.

Druhý rozdíl se týká dějové změny v závěrečném jednání: smrti Lady Macbeth a Macbetha. U Tháma i Kukly oznamuje Macbethovi královninu smrt Seyton. Stejně je tomu také v Shakespearově originále. Následuje však dialog mezi poslem v případě Kuklova textu (v Thámově se jedná o Kurana) a Macbethem. Thám volí předlohu Fischerovu, která není shodná s originálem – příchod Birnamského lesa totiž předkládá jako důvod královniny smrti. Shakespeare však důvod smrti neuvádí, což dokazuje následující srovnání zmíněných překladů:

Thám (5.4)

KURAN Ach nejmilostivější pane, má novina královnu již usmrtila.
 MAKBET Tvá novina?
 KURAN Jak sem na mé stráži stál, pohlédl sem ku Birnamskému kopcy, a tu se mi zdálo, jakoby se les pohyboval.

Fischer (5.4)

CURAN Ach, gnädigster herr! Meine Zeitung

tödtete bereits die Königin.
 MACB Deine Zeitung!
 CURAN Wie ich auf meinem Posten standt, schnut
 ich gegen Birnams Hügel, und da dächte mich,
 der Wald bewege sich gegen mich her.

Shakespeare (5.5)

MES. Gracious my Lord, I should report that which I say I saw,
 But know not how to doo't.
 MACB. Well, say sir.
 MES. As I did stand my watch vpon the Hill
 I look'd toward Byrnane, and anon me thought
 The Wood began to moue.

Kukla (5.6)

POSEL Nejmilostivější pane, měl bych povědít, co jsem spatřil, a ne-
 vím, jak to pověditi mám.
 MAKBET Nu, čiň brzy!
 POSEL Stál jsem na mé stráži na pahrbku a zdálo se mi,
 že se Birnamský les pohybuje.

Wieland (5.5)

BOTE Gnädigster Herr, ich sollte sagen, was ich gesehen hab, und
 weiß nicht wie ich es sagen soll.
 MACBETH Gut, sag es, Sir.
 BOTE Wie ich auf dem Hügel auf meinem Posten stand, schaut' ich
 gegen Birnam und da dauchte mich, der Wald bewege sich
 gegen mich her.

Eschenburg (5.5)

BOTE Mein gnädigster herr, ich sollte sagen, was ich gesehen habe,
 und weis nicht, wie ich es sagen soll.
 MACBETH Nun, sag es, Freund.
 BOTE Als ich auf dem hügel auf meinem Posten stand, sach ich
 nach Birnam hin, und es kam mir vor, als ob der Wald
 ansieng sich zu bewegen.

Tento příklad opět demonstruje, že v určitých místech Kukla opravuje Thámo-
 vu chybu a přiklání se k přesnější verzi Wielandově.

Značný je i rozdíl v podání Macbethovy smrti v předposlední scéně pátého jednání (v případě Thámova zpracování). Macbeth zde šermuje s Makdufem, scéna končí Macbethovou smrtí. V následující scéně pak Makduf zvedá Macbethův meč a podává jej Malkolmovi, jehož tímto jmenuje novým králem. Malkolm má dle Makdufova nabádání stoupnout na šíji mrtvého Macbetha a dokázat tak své vítězství. Toto Thámovo podání opět vychází z překladu F. J. Fischera. Kukla se naopak drží Wielandovy verze, která koresponduje se Shakespearem. Scéna, v níž šermuje Macbeth s Makdufem, nekončí Macbethovou smrtí – oba totiž odejdou ze scény „šermujíc“. Až o dvě scény později se na jevišti objeví Makduf s Macbethovou hlavou a vyvolává slávu Malkolmovi, novému „králi šottsckému“. Věrně originálu i Wielandovu překladu se tu Macbethova smrt odehrává za jevištěm.

Odlišností najdeme v obou zpracováních více, objevují se však i „vzácné“ shody. Obě scény se objevují v posledním jednání. První představuje výjev, kdy komorná ukazuje lékaři noční blouznění Lady Macbeth. Fischer, Thám i Kukla ukončují výjev dříve než Shakespeare a Wieland, a vynechávají tak závěrečnou lékařovu promluvu. Poté, co Lady Macbeth smývá v dramatickém monologu svou vinu z rukou, Kukla i další překladatelé výjev zakončují následně:

Kukla i Thám

LÁDY Na lůže, na lůže, na lůže! *Odejde.*

LEKAŘ Jde teď na lůže?

KOMOR. Přímo. Musím jít za ní. *Odejde.*

Wieland

LADY MACBETH Zu Bette, zu Bette, zu Bette. (*Lady Macbeth geht ab.*)

ARTZ Geht sie nun zu Bette?

KAMMER-FRAU Geradeswegs.

Wieland však scénu dokončuje lékařovým monologem a následuje tak originální verzi Shakespearovu. Je velmi zajímavé, že Kukla, který opisuje Tháma, často Thámovy chyby opravuje a jako „správný“ zdroj mu slouží Wieland. V tomto případě nicméně Wielandovo zakončení ignoruje a ponechává ukončení scény tak, jak je tomu v Thámově verzi.

Rozdíl pak nacházíme v dialogu Macbetha se služebníkem, který oznamuje hrozící nebezpečí a příchod anglických vojsk ve třetí scéně pátého jednání. Následující ukázky zcela jasně poukazují na Thámovu i Fischerovu chybu, které se v překladu pasáže dopustili a zcela ochudili čtenáře o vtip, který je v dialogu evidentní:

Thám (5.4)

SEYTON (*vystoupí*) Deset tisíc, nejmilostivější pane – deset tisíc vojáků –

MAKBET Kýž sy se zpropadl! tvé líce z bílého sukna ještě mně druhé bojácností nakazý – Jakých vojáků?

SEYTON Anglické vojsko, dovolte.

Fischer (5.4)

SEYTON (*tritt auf*) Zehen tausend tausend, gnädigster Herr – zehen tausend Soldaten.

MACB. Dass du verdammt wärest! Deine Wangen von weissem Tuch stecken mir noch die anderen mit Feigheit an. – Was für Soldaten?

SEYTON Die Englische Macht, mit Eurer Erlaubnis.

Shakespeare (5.3)

MACB. The diuell damne thee blacke, thou cream-fac'd Loone: Where got'st thou that Goose-looke.

SER. There is ten thousand.

MACB. Geese Villaine?

SER. Souldiers Sir.

Kukla (5.4)

MAKBET Aby ti čer' začernil, mlíční podobo! Kdo ti dal ten husí obličej?

SLUŽEBNÍK Ach pane, deset tisíc –

MAKBET Husí?

SLUŽEBNÍK Bojovníků, pane.

Wieland (5.3)

MACBETH Daß dich der Teufel schwarz räuchre, du milchsuppichter Bengel! Wie kommst du zu diesem gansmäßigen Aussehn?

BEDIENTER Zehen Tausend - -

MACBETH Gänse, Schurke?

BEDIENTER Soldaten, Gnädigster Herr - -

Eschenburg (5.3)

MACBETH (Es kommt ein Bedienter) Dass dich der Teufel schwarz

mache, du milchweisser Schlingel, warum siehst du
so gänsemässig aus?

BEDIENTER Zehntausend - -

MACBETH Gänse, Schurke?

BEDIENTER Soldaten, gnädigster herr.

Kuklovi se podařilo přeložit pasáž správně a zachovat tak vtipnost dialogu (zřejmě i díky Wielandově přesnému překladu). Thámův překlad nicméně dialogy zaměňuje, vtip tedy zcela mizí – Thám totiž nechává Seytona vstoupit na scénu ihned poté, kdy Macbeth dokončí svůj monolog. Seyton proto nemá možnost reagovat na Macbethovu nadávku, jako je tomu v Kuklově podání. Kukla Macbethův monolog přerušuje – rozhořčený Macbeth klade služebníkovi otázku v momentě, kdy ho spatří vcházet na scénu.

Tímto se dostáváme k zásadní otázce týkající se odlišnosti Kuklova zpracování, jež však do třetího jednání věrně zrcadlí Tháma. Odlišnosti nalézáme, jak bylo řečeno výše, zejména v řazení scén a jejich doplnění dle Wielandovy předlohy. Rukopis dále obsahuje důležité škrty a změny, přepisuje například čísla scén a vypouští slova. Z výše uvedeného vyplývá, že rukopis opravdu v určitých scénách vychází z Thámova českého zpracování, které často upravuje. Z původního opisování textu se stává tvůrčí (překladová) činnost – Kukla se obrací k Wielandovi i dalším německým překladatelům a opravuje nesrovnalosti v Thámově verzi. Ve třetím jednání tak Kukla škrtná slovo „milý“ a přímo navazuje: „Křtán má podřezaný, tu službu já mu prokázal.“ V Thámově překladu rovněž čteme: „Milý králi! křtán má podřezaný [...]“. Poslední škrtnutí, který uvedeme, se objevuje v posledním jednání – na rozdíl v dějové linii bylo poukázáno výše. Zde je však důležité, že Kukla škrtná počátek promluvy a slovo „Dare“ nahrazuje následujícím:

MAKBET *Đare* Marné tvé vynasnažení! Tak lehce můžeš nesdílné povětrí rozdvojití, jako mě poraniti. Vrtej v lebky díry, které jsou poranitedlné, mne však stíní kouzlo, jenž se nehne před tím, jehož žena zplodila.

Otokar Fischer se domnívá, že Thámovy chyby vychází zřejmě z nedbalého čtení předlohy, v tomto případě zpracování F. J. Fischerova. Existují nicméně další Thámovy chyby, jež sice nevznikly nedbalým čtením Fischerovy předlohy, ale chybným překladem samotného F. J. Fischera.

V deváté scéně třetího jednání se v Kuklově metodě objeví změna. Během hostiny se Macbethovi zjeví Bankův duch a Lady Macbeth se snaží uklidnit

manžela. Kukla zde škrtná část textu a ponechává rozhodující moment promluvy Macbethovi. Zde jsou jednotlivé verze:

Thám (3.8)

LADY Ty sy nám tvým laškováním všecku radost pokazyl, a společnost naši učinil roztržitou. Což není možné, by takové věci jako oblak vedlé nás minuly, a my nad nimi neužasli.

Fischer (3.7)

LADY Ihr habt durch diese ungewohnten fieberhaften Anstösse unsre gute Gesellschaft aus der Fassung gebracht, und die Fröhlichkeit verbrannt. Kann man denn solche Dinge nicht wie eine Sommerwolke vorbeigehen lassen, ohne so außer sich selbst zu kommen?

Shakespeare (3.4)

LADY You have displac'd the mirth,
Broke the good meeting, with most admir'd disorder.
MACBETH Can such things be,
And overcome us like a Summers Cloud,
Without our speciall wonder?

Kukla (3.8)

LADY Ty jsi nám tvým laškováním všecku radost pokazil, a společnost naši učinil roztržitou. ~~Což není možné,~~
~~by takové vě~~
MAKBET Což je možno, by takové věci jako oblak vedle nás minuly, a my nad nimi neužasli?

Wieland (3.6)

LADY Ihr habt durch diese ungewohnten fieberhaften Anstösse unsre gute Gessellschaft aus der Fassung gebracht, und die Fröhlichkeit verbrannt. Kan man denn solche Dinge nicht wie eine Sommer-Wolke vorbey gehen lassen, ohne so außer sich selbst zu kommen?

Eschenburg (3.4)

LADY Du hast durch diese erstaunenswürdigen Fieberanfalle unsre

gute Gesellschaft außer Fassung gebracht, und die Frölichkeit verbrannt.

MACBETH Kann man denn solche Dinge wie eine Sommerwolle vorüber ziehen lassen, ohne darüber in außerordentliche B(D)erwundrung zu gerathen?

Thám, F. J. Fischer a v tomto případě také Wieland tuto pasáž překládají chybně. Kukla se přibližuje Shakespearovu originálu, což znamená, že se zřejmě řídil dalším zdrojem: překladem zhotoveným Johannem Joachimem Eschenburgem. Škrtá slovo „Lady“ a poslední větu promluvy přenechá Macbethovi. Z Eschenburgova překladu však Kukla přejímá pouze připsání dialogu Lady Macbeth a Macbethovi, jinak volí opět Thámovo lexikum. Na tomto místě je potřeba zmínit alespoň možnou (byť nepravděpodobnou) konzultaci s anglickým originálem – vzhledem k neznámé totožnosti překladatele nelze vyloučit možnost, že disponoval znalostí angličtiny a mohl tedy k Shakespearově originálu přihlédnout.

Nejzajímavější otázka tedy je, proč se Kukla neřídil pouze jedním zdrojem, ale volil řadu překladů, které mu byly k dispozici. Lze říci, že rukopis podepsaný H. Kuklou vychází především z překladu K. H. Tháma, což bylo dokázáno škrty v rukopisu, které značily závislost na tomto prvním českém překladu *Macbetha*. Z výše uvedených příkladů je ovšem také zřejmé, že se v řazení scén a seznamu postav objevují značné rozdíly mezi Thámovou a Kuklovou verzí *Macbetha*. Zatímco Thám vychází z Fischera, který použil jako vzor Wielandův překlad, ale zkrátil jej a upravil pro divadelní verzi, Kukla se často obrací k Wielandově překladu v němčině a Tháma doplňuje. Některé části rukopisu navíc zjevně zkracují dokonce scény uvedené Wielandem a Kukla se zde od něj liší a následuje Tháma. A nakonec v momentě, kdy Kukla zjišťuje chybu nejen u Tháma, ale také u Wielanda, kloní se ke správné verzi Eschenburgově. Teoreticky mohl Kukla přihlédnout i k textu jedné z adaptací *Macbetha*, které byly uvedeny na scénách ve Vídni nebo Hamburku (první představení pro Vídeň v roce 1782 v překladu Gottlieb Stephanie; do roku 1779 byla adaptace s textem Friedricha Ludwiga Schrödera pro divadlo v pozdních 70. a 80. letech 18. století uvedena celkem pětkrát; nebo překlad Gottfrieda Augusta Bürgera vydaný roku 1782, který opovrhoval Eschenburgovou verzí), všechny tyto texty se však značně liší od Shakespearova originálu. Kukla se však zjevně bez potíží pohybuje mezi více verzemi. Jako by usiloval o co nejpřesnější převod, což naznačuje snaha opravit chyby v existujícím českém překladu Thámově spolu s konzultacemi více překladů (a snad i originálu).

Thámův překlad je jednoznačně zkrácenou verzí Shakespearova *Macbetha*

navazující na Fischerovo zpracování. Kuklův překlad je naopak nezkrácenou verzí vycházející vedle Tháma podstatně z Wielanda a Eschenburga. Vzhledem k tomu, že v rukopise chybí strany 41–44, které by měly předkládat scénu Mal-kolma a Makdufa v Anglii (tato scéna není součástí Tháмова překladu), nelze vyloučit, že se zde jednalo o kompletní překlad německé Wielandovy verze scény. Kukla by tak mohl být prvním překladatelem zpracovávajícím tuto část hry, opíraje se o Wielandovu předlohu. Toto však budeme moci určit až po přesném stanovení datace rukopisu, stejně jako po úspěšném určení autorství překladu. Pseudonym, jehož překladatel používá, může značit křestní jméno začínající písmenem H (Müller spekuluje o Tylově pseudonymu „Horník“), což však vyvrací Vočadlo a dodává, že se jedná o starší překlad, „příjmení“ Kukla pak může naznačovat masku skrývajícího se překladatele (a evokovat „kuklu“ ve významu masky). Jeho identita tak zůstává neznámá. Nezodpovězenou otázkou je také úloha Kuklova překladu, který se zachoval pouze v rukopise a nebyl zřejmě určen k tisku a čtenářům. Stejně tak nejsou známy zmínky o divadelním představení, které by se tímto překladem řídilo.

Z výše uvedeného rozboru je patrné, že výsledná verze kombinuje inspirace několika dalšími texty, které jsou zde upraveny, nebo – a to zejména zpočátku v případě Tháмова textu – kopírovány. Nejprve autor věrně opisoval Thámův text, v průběhu práce ale zjevně rozkryl Thámovy chyby a rozhodl se pro úpravy založené na dalších dostupných překladech. Je jasné, že v místech, kdy Thám mylně přeložil pasáž, kterou však Fischer uvedl správně, Kukla podle něj Tháma opravil. Wielandův text mu poté sloužil jako hlavní nezkrácený překlad, kterého se Kukla držel a příkláněl se navíc k ještě přesnějšímu Eschenburgovu překladu. Nelze vyloučit, že jeho konání bylo přípravou na případný vlastní překlad.

Bibliografie:

- DRÁBEK, Pavel. 2010. *České pokusy o Shakespeara*. Brno: Větrné mlýny, 2010.
- ESCHENBURG, Johann Joachim. 1778–1780. *Willhelm Shakespears Schauspiele*. Strassburg: bey Franz Levrault, 1778–1780.
- FENCL, Antonín. 1938. První české překlady ze Shakespeara. *Časopis pro moderní filologii*, č. 24, s. 161–168.
- FISCHER, Otokar. 1916. Makbet v Čechách. In SHAKESPEARE, William. *Makbeth*. Praha: SN, 1947, s. 96–106.
- FISCHER, Franz Joseph. 1777. *Macbeth. Ein Trauerspiel in fünf Aufzügen von Shakespear. Fürs hiesige Theater adaptirt und herausgegeben von F. J. Fischer*. [online] Prag, 1777. Klassik Stiftung Weimar [citováno dne 31. 5. 2010]. Dostupné na webové stránce: <<http://ora-web.swkk.de>>.

- KABELÍK, Jan. 1885. O Shakespearových dramatech v Čechách. *Zora*, č. 3, 1885, s. 59–89.
- KUKLA, H. *Makbet. Dle Šekspíra truchlohra v 5 jednáních H. Kuklou*. Divadelní oddělení Národního muzea, Praha: č. 2504. In DRÁBEK, Pavel. *České pokusy o Shakespeara*. Brno: Větrné mlýny, 2010, s. 131–165.
- LISICKÝ, Alois. 1916. O prvních českých zpracováních dramát Shakespearových. *Osvěta*, č. 46, s. 486–494.
- MÜLLER, Vladimír. 1954. *K historii „Benátského kupce“ a „Macbetha“ v Čechách*. Praha: ČDLJ, 1954.
- SHAKESPEARE, William. *Macbeth* [online]. 1623 First Folio Edition. Internet Shakespeare Editions. University of Victoria, 2005 [citováno dne 31. 5. 2010]. Dostupné na webové stránce: <<http://internetshakespeare.uvic.ca/Annex/Texts/Mac/F1/default/>>.
- THÁM, Karel Hynek. 1786. *Makbet, Truchlohra v pěti jednáních, od Šekspíra*. V češtinu uvedená od Karla Hynka Tháma. Praha, 1786. In DRÁBEK, Pavel. *České pokusy o Shakespeara*. Brno: Větrné mlýny, 2010, s. 105–129.
- VOČADLO, Otakar. 1959. *Český Shakespeare. Komédie I*. Praha: SNKLHU, 1959.
- WIELAND, Christoph Martin. 1762–66. *Das Trauerspiel, vom Macbeth. Übersetzt von Christoph Martin Wieland* [online]. Projekt Gutenberg-DE [citováno dne 30. 5. 2010]. Dostupné na webové stránce: <<http://gutenberg.spiegel.de>>.

Mgr. Jana Přidalová (1981) vystudovala obor Anglický jazyk a literatura na Katedře anglistiky a amerikanistiky Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 2008 je studentkou doktorského programu katedry anglistiky na univerzitě v Leedsu (Velká Británie), ve své práci se zabývá metaforou zrcadel v anglické renesanční literatuře.

Summary

Jana Přidalová: The late 18th-century Czech translation of Macbeth by H. Kukla

The study analyses an anonymous late 18th-century Czech translation of *Macbeth* and it traces its sources in German and Czech versions of the tragedy. By paying particular attention to the arrangement of the scenes and the examination of other period translations, it becomes clear that the text is an adaptation of Karel Hynek Thám's rendition from 1786 and it also draws heavily on Christopher Martin Wieland's *Macbeth* which dates from 1762–66 as well as Johann Joachim Eschenburg's text. The translator's ability to incorporate these sources in his work (and at times transgressing their inaccuracy), as well as presenting passages that are translated in Czech for the first time in their entirety, results in the earliest and most unusual translation of Shakespeare's *Macbeth*.